

Максим Грещук,
аспірант кафедри теорії та історії
держави і права
Тернопільського національного
економічного університету

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ЗМІСТ ГЕНЕЗИ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Досліджено загальнотеоретичні засади становлення та розвитку сучасного антикорупційного законодавства України. Виокремлено базові елементи протидії корупції, нормативно-правове регулювання яких аналізується в публікації: національна нормативно-правова база, міжнародне нормативно-правове регулювання та громадський контроль.

Проаналізовано засади боротьби з корупцією, визначені у провідних міжнародних нормативно-правових актах, генезу розвитку національної нормативно-правової бази щодо боротьби з корупцією. Проведено порівняльний аналіз положень Закону України «Про запобігання корупції» та попереднього базового законодавчого акта «Про засади запобігання та протидії корупції».

Проаналізовано механізми участі громадськості у запобіганні та протидії корупції та висловлено авторські міркування щодо громадського контролю у цій сфері та запропоновано комплекс модернізаційних державноуправлінських заходів протидії корупції.

Ключові слова: корупція, антикорупційне законодавство, нормативно-правове регулювання, запобігання, протидія, правопорушення.

Бібл.: 13.

Грещук М.

Теоретико-правовое содержание генезы антикоррупционного законодательства в Украине

Исследовано общетеоретические основы становления и развития современного антикоррупционного законодательства Украины. Выделены базовые элементы противодействия коррупции, нормативно-правовое регулирование которых анализируется в публикации: национальная нормативно-правовая база, международное нормативно-правовое регулирование и общественный контроль.

Проанализированы принципы борьбы с коррупцией, определенные в ведущих международных нормативно-правовых актах, генеза развития национальной нормативно-правовой базы по борьбе с коррупцией. Проведен сравнительный анализ положений Закона Украины «О предотвращении коррупции» и предыдущего базового законодательного акта «О принципах предотвращения и противодействия коррупции».

Проанализированы механизмы участия общественности в предупреждении и противодействии коррупции и высказано авторские рассуждения по общественному контролю в данной сфере и предложен комплекс модернизационных державноуправлінських мер противодействия коррупции.

Ключевые слова: коррупция, антикоррупционное законодательство, нормативно-правовое регулирование, предотвращение, противодействие, правонарушение.

Greschuk M.

The theoretical and legal content of the genesis of anti-corruption legislation in Ukraine

The author explores the general theoretical principles of formation and development of modern anti-corruption legislation of Ukraine. The study highlights the basic elements of counteracting corruption, the regulatory framework of which is analyzed in the publication: national regulatory framework, international regulatory framework and public control.

The publication analyzes the principles of the fight against corruption, defined in the leading international legal acts, the genesis of the development of the national legal framework for the fight against corruption. A comparative analysis of the provisions of the Law of Ukraine «On Prevention of Corruption» and the previous basic legislative act «On the Principles of Prevention and Counteraction of Croup» were conducted.

The mechanisms of public participation in the prevention and counteraction of corruption are analyzed, author's considerations on public control in this field are stated, and a set of modernization measures of corruption is proposed.

An analysis of the publications that initiated the resolution of the declared problems indicates that the functioning of an effective system for combating corruption is possible. subject to proper legislative regulation of the activities of

the relevant state institutions, which in turn requires a thorough theoretical and legal study. It is important to note that reputable international organizations emphasize the use of a systematic approach to the work of anti-corruption institutions, which is reflected in measures to prevent and investigate corruption, as well as to educate and coordinate anti-corruption activities.

Keywords: *corruption, responsibility, legal regulation, subject, prevention, counteraction, offense.*

Постановка проблеми. Проголошення України як незалежної держави не привело до автоматичного викорінення такого антисоціального та антиправового суспільного явища, як корупція. Це стосується як початкових етапів становлення нової держави, так і етапів її подальшого розвитку. В результаті цього корупція в Україні стала однією з негативних ознак суспільного існування та державності.

Це загрожує не лише економічному розвитку та фінансовому благополуччю населення, а й національній безпеці та демократичному розвитку держави.

Щоби подолати зазначене негативне явище, яке поширене у системі державної влади та проникло у національну правову систему, слід на загальнотеоретичному рівні ґрунтовно дослідити становлення сучасного антикорупційного законодавства України, звернувши особливу увагу на недоліки правового регулювання у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення задекларованої проблематики вказує на те, що функціонування ефективної системи протидії корупційним виявам можливе за умов належного законодавчого регулювання діяльності відповідних державних інституцій, що потребує ґрунтовного теоретико-правового дослідження. Важливо зазначити, що авторитетні міжнародні організації наголошують на застосуванні системного підходу до роботи антикорупційних інституцій, що виражається у заходах щодо запобігання та розслідування корупції, а також просвітницької роботи та координації антикорупційної діяльності. Цю проблему вивчають вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: В. Д. Андріанов, Т. Вульф, Е. Гюрген, І. Коруля, Г. Куріс, М. Мельник, Є. Невмержицький, І. Ревак, С. Рогульський, С. Сergyоїн, І. Чемерис, Є. Харіна, А. Кладченко та ін. Однак, незважаючи на актуальність проблем протидії корупції в усьому світі, насамперед в Україні, ця тематика розроблена недостатньо.

Метою статті є комплексне теоретико-правове дослідження елементів протидії корупції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нещодавно ухвалені антикорупційні закони заклали фундамент і показали світові намір України рухатися у бік реформ. Але обраний вектор – це не лише рішучі заклики з високих трибун. Це практичні кроки до виконання нових антикорупційних законів (прозорий підбір персоналу нових антикорупційних органів, покарання всіх причетних до корупційних схем, невтручання в роботу борців з корупцією тощо). Саме цього не вистачає Україні, аби піднятися у рейтингах Індексу сприйняття корупції [1].

Відповідно, в процесі дослідження антикорупційного законодавства ці базові елементи протидії корупції можна звести до трьох основних елементів: 1) міжнародна нормативно-правова база; 2) національна нормативно-правова база; 3) ефективний громадський контроль.

Початком розвитку міжнародного нормативно-правового регулювання у сфері боротьби з корупцією було прийняття 15.12.1975 р. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3514(XXX), яка засудила всі види корупції, у т. ч. хабарництво, та розробила рекомендації для впровадження державами заходів, необхідних для запобігання й протидії корупції. Ці завдання деталізувалися в таких документах, як Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» (№ A/RES/51/59) (1996 р.), Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях» (1996 р.), Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996 р.), Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р.) та сформували основу для створення міжнародних нормативно-правових актів, які закріпили універсальні стандарти запобігання корупційним виявам [2, с. 9].

Одним із найважливіших і найбільш змістовних міжнародно-правових договорів у сфері запобігання корупції вважається Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003 р., учасниками якої є 167 держав, що ратифікована Верховною Радою України 18.10.2006 р. Важливі рекомендації окреслені у Стамбульському плані дій з боротьби проти корупції для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизької Республіки, Російської Федерації, Таджикистану та України від 10.09.2003 р., який містить принципи й механізми їхньої реалізації щодо створення ефективної та прозорої системи публічної служби, розвитку доброчесності в ділових операціях і залучення громадськості до проведення антикорупційних реформ [3].

Варто зазначити перелік нормативно-правових актів певних територіальних утворень різних масштабів, зокрема прийнятих у межах Європейського Союзу, а саме: Програми дій щодо боротьби з корупцією (1996 р.), Радою Європи було прийнято Конвенцію про кримінальну відповідальність за корупцію (1999 р.) [4] і Додатковий протокол до неї (2003 р.) [97], а також Цивільну конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999 р.) [5].

Прийняття і ратифікацію Конвенції ООН проти корупції можна вважати новим етапом міжнародної антикорупційної кампанії, проте це лише перший крок у здійсненні заходів щодо боротьби з корупцією у глобальному масштабі.

На сьогодні одним з основних питань порядку денного світової спільноти є формування глобальної антикорупційної стратегії, з'єднання зусиль всіх міжнародних акторів на глобальному, регіональному і локальному рівнях [6, с. 184]. Відповідно до Європейської конвенції про кримінальну відповідальність за корупцію [7] від 27 січня 1999 р. (ратифікована Україною 18.10.2006 р.; набула чинності 01.03.2010 р.) кожна сторона вживає такі законодавчі та інші заходи, які можуть виявитися необхідними для сприяння збору доказів щодо кримінальних правопорушень, які такими визнані відповідно до Конвенції.

Крім того, не варто забувати про громадянські ініціативи, оскільки вони, на нашу думку, відіграють все більшу роль для міжнародного співробітництва в боротьбі з корупцією.

Щодо другого елементу, то ухвалення Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» у 2011 р. було рішучим кроком до створення сучасної моделі запобігання корупції в Україні. Однак, як зазначалося раніше, хо положення вказаного Закону були застосовані на практиці, проте не змогли знизити рівень корупції серед осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та сприяти дієвому механізму подолання корупції в Україні. Прийняття та підписання Законів України «Про засади запобігання і протидії корупції», «Про запобігання корупції» є лише умовою, що передує подальшому розвитку становлення, розширення, глумачення, започаткування та інших синонімів реалізації та впровадження похідного, тобто підзаконного регулювання антикорупційної політики.

Як свідчать джерела, після ухвалення Закону «Про засади запобігання і протидії корупції» відбувся значний прогрес у сфері законодавчого регулювання протидії та запобігання корупції, а саме: прийняття першого комплексного документа у такій сфері – Національної антикорупційної стратегії на 2011–2015 рр., схваленої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1001/2011 [8, с. 23–26].

Згодом на реалізацію положень Національної антикорупційної стратегії було прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» [9]. Основною ознакою сучасної ситуації щодо боротьби з корупцією в Україні стало започаткування у 2010–2011 рр. процесу реформування вітчизняного антикорупційного законодавства. До цього спонукало ухвалення Законів України «Про засади запобігання і протидії корупції» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Положення останнього із вказаних законів потребують акценту саме у внесенні змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме: доповнення Кодексу Главою 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення» [10].

Для виконання положень Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. було затверджено розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2010 р. № 1794-р «Про затвердження Плану заходів на 2011 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» [11]. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2011 р. № 1237-р «Про затвердження Плану заходів на 2012 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» було приділено увагу, зокрема, державній підтримці соціально-економічного розвитку малих міст, регіональній програмі розвитку житлового будівництва на 2012 р. [12]. Водночас у згаданих двох Планах не порушувалося питання щодо залучення громадськості до державних справ, мова лише йшла про підвищення кваліфікації населення у відповідних сферах.

На сьогодні основним нормативно-правовим актом у системі антикорупційного законодавства, що визначає спеціальні антикорупційні положення, є Закон України «Про запобігання корупції». Сутність Закону полягає у визначенні правових та організаційних засад функціонування системи запобігання корупції в Україні, змісту та порядку застосування превентивних антикорупційних механізмів, правил щодо усунення наслідків корупційних правопорушень [13].

Важливими положеннями нового Закону, порівняно із Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», є такі:

– зміна та уточнення специфічної термінології, яка стосується положень Закону;

– зміна переліку суб'єктів, до яких застосовуються заходи юридичної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією;

– зміна переліку спеціально уповноважених суб'єктів у сфері запобігання корупції, до якого наразі належать органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;

– зміна умов проведення спеціальної перевірки, відповідно до чого перевірка не проводиться щодо осіб, які призначаються за переведенням;

– внесення змін щодо проведення заходів фінансового контролю, відповідно до чого інформація щодо змісту декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, має з'являтися у вільному доступі і в повному обсязі у всесвітній мережі Інтернет. Проте варто також зазначити про інший бік запровадженого заходу. Зокрема, Законом України «Про запобігання корупції» передбачено, що особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зобов'язані щороку до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному вебсайті Національного агентства декларацію за минулий рік із зазначенням відомостей про матеріальний стан членів сім'ї суб'єкта декларування. В цьому положенні не враховано два моменти, по-перше, його зміст не враховує вимоги ч. 1 ст. 32 Конституції, щодо невтручання в особисте і сімейне життя особи, крім 49 випадків, передбачених Конституцією України, а по-друге, із визначення терміна «члени сім'ї», зазначеного у ст. 1 Закону, точно незрозуміло, чи є членами сім'ї, зокрема, батьки та повнолітні діти, які із суб'єктом декларування спільно не проживають;

– удосконалення системи запобігання та врегулювання конфлікту інтересів: від розмежування понять «потенційний конфлікт інтересів» (той, який може виникнути у майбутньому) та «реальний конфлікт інтересів» (той, який вже наявний) до впровадження зовнішніх заходів врегулювання конфлікту інтересів;

– запровадження антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів та проєктів нормативно-правових актів, розмежування повноважень з проведення антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів та залучення громадськості до проведення антикорупційної експертизи.

Для забезпечення належного процесу реалізації зазначеного заходу запобігання корупції Національне агентство з питань запобігання корупції має підготувати та затвердити Методологію проведення антикорупційної експертизи, положеннями якої будуть визначені загальні вимоги до процесуальної форми проведення антикорупційної експертизи 50 (проведення, оприлюднення результатів антикорупційної експертизи, розгляд та врахування пропозицій) та Порядок проведення моніторингу законодавства щодо наявності у ньому корупціогенних факторів, у т. ч. Порядок проведення громадської антикорупційної експертизи.

Одним із основних факторів проведення антикорупційної експертизи має стати наділення Національного агентства з питань запобігання корупції компетенцією щодо проведення антикорупційної експертизи всіх проєктів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховній Раді України.

Щодо третього елементу, то заходи щодо участі громадськості у запобіганні та протидії корупції на сьогодні фактично все ще не реалізовані. Нагадаємо, що в антикорупційному законодавстві жодним чином не сформульоване поняття «громадськість як суб'єкт запобігання корупційним злочинам», не вказані його ознаки. Невирішеним все ще є питання щодо організаційно-правових форм громадських об'єднань, в яких реалізується діяльність громадськості. Потребує уточнення й місце громадськості серед інших суб'єктів запобігання корупційним злочинам.

Фактично у ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції» надається перелік осіб, які можуть брати участь у запобіганні корупції: громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни, та зафіксовано перелік прав громадськості у сфері запобігання корупції.

Однак невирішеною все ще є проблема щодо обов'язків громадськості із запобігання корупційним злочинам. З огляду на вищезазначене кожна громадська антикорупційна організація сама здатна обирати цілі й завдання своєї діяльності, що повністю реалізує ознаки її незалежності й самоврядності.

Висновки. Імплементация положень Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції у національне законодавство вже дала певні зрушення, зокрема щодо: розширення кола суб'єктів, відповідальних за корупційні правопорушення; встановлення антикорупційних обмежень для публічних службовців; запровадження спеціальної перевірки кандидатів на посади в органах державної вади та місцевого самоврядування; декларування майнового стану посадових осіб та членів їх сімей; врегулювання конфлікту інтересів, посилення заходів відповідальності щодо осіб, які вчинили корупційні правопорушення або правопорушення, пов'язані з корупцією осіб; запровадження проведення антикорупційної експертизи проєктів нормативно-правових актів, встановлення права громадян брати участь у заходах із запобігання корупції тощо.

Таку участь наразі варто зміцнювати за допомогою:

- посилення прозорості процесу прийняття посадовими особами рішень;
- забезпечення безперешкодного доступу до інформації;
- проведення заходів щодо інформування населення, які сприяють створенню атмосфери несприйняття корупції;
- свободи пошуку, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію.

Важливим положенням Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, на нашу думку, також є визначення для кожної країни-учасниці обов'язку запроваджувати запобіжні заходи, якими, окрім зазначених, є заохочення чесності, відповідальності й належного управління громадськими справами та державним майном, які можуть бути досягнуті шляхом співпраці за підтримки й участі окремих осіб і груп, які не належать до державного сектору (громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад).

Незважаючи, на перший погляд, на всесторонність врегулювання діяльності уповноважених осіб щодо запобігання і протидії корупції, формування антикорупційного законодавства України все ще не завершено.

Відповідно, на нашу думку, необхідно впровадити комплекс модернізаційних державноуправлінських заходів протидії корупції, а саме:

- прийняття ефективних нормативно-правових актів з надійним механізмом реалізації (законодавство має бути чітким, простим і зрозумілим, без жодних можливостей подвійного трактування норм чи незрозумілості у реалізації законодавчих положень);
- реалізація комплексу нормативно-правових та інституційних заходів щодо забезпечення ефективного функціонування антикорупційних інституцій;
- впровадження в антикорупційну діяльність ефективної системи покарання (проведення реформ неможливе без запровадження ефективного механізму покарання);
- популяризація ідеї активної протидії громадянського суспільства виявам корупції; – адаптація міжнародного антикорупційного досвіду до місцевих умов;
- використання нових технологій та інноваційних механізмів у протидії виявам корупції, стратегічне використання засобів комунікації.

Таким чином, проблеми у досліджуваній сфері потребують комплексного підходу до їх вирішення – поєднання теорії та практики, оскільки рівень корумпованості може розглядатися, як потужний декаталізатор реформ у будь-якій сфері.

Список використаних джерел

1. Хмара О. Про що сигналізують Україні нові дані Індексу корупції від Transparency International? *Апостроф*. 04.12. 2014. URL : <http://apostrophe.com.ua/article/politics/2014-12-04/pro-scho-signalizuyut-ukran-nov-dan-ndeksu-korupts-vd-transparency-international/894> (дата звернення: 19.11.2019).
2. Ніжинська І. С. Міжнародні конвенції як засіб боротьби з корупцією. *Наше право*. 2013. № 12. С. 174–179.
3. Official website The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) / Стамбульський план дій з боротьби проти корупції для Азербайджану, Вірменії, Грузії, Казахстану, Киргизської Республіки, Російської Федерації, Таджикистану та України. URL : www.oecd.org/countries/ukraine/43846543.pdf (дата звернення: 20.11.2019).
4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 р. (Рада Європи) (ратифіковано Законом України № 252 – V (252 – 16) від 18.10.2006 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101 (дата звернення: 21.11.2019).
5. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 р. (Рада Європи) (ратифіковано Законом України № 2476 – IV (2476 – 15) від 16.03.2005 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102 (дата звернення: 23.11.2019).
6. Суханов В. 10 лет конвенции ООН против коррупции: успехи и вызовы. *Миропорядок*. 2013. № 10. С. 181–184.
7. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 р. (Рада Європи) (ратифіковано Законом України № 252 – V (252 – 16) від 18.10.2006 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101 (дата звернення: 24.11.2019).

8. Каменський Д. В. Корупція та ринкова економіка: небезпечна комбінація. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції* : зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф., (31 берез. 2017 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2017. 228 с.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року». *Офіційний вісник України*. 2006. № 30 (09.08.2006). Ст. 2132.
10. Правова позиція Української Гельсінської спілки з прав людини щодо конституційності окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та статті 3661 Кримінального кодексу України. Центр стратегічних справ Української Гельсінської Спілки з прав людини. URL : <https://precedent.in.ua/2016/10/17/chy-odnakovi-prava-dlya-derzhsluzhbovtziv-ta-osibyaki-ne-vykonuyut-funktsiyi-derzhavy/> (дата звернення 12.10.2019).
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України. *Офіційний вісник України*. 2011. № 44. Ст. 1765.
12. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2010 року № 1794-р. «Про затвердження Плану заходів на 2011 рік щодо реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року». *Урядовий кур'єр*. 2010. № 172.
13. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056.

References

1. Khmara, O. (2014). *Pro shcho syhnalizuyut Ukrayini novi dani Indeksu koruptsiyi vid Transparency International? [What does Transparency International's Corruption Index data signal to Ukraine?]*. Retrieved from <http://apostrophe.com.ua/article/politics/2014-12-04/pro-scho-signalizuyut-ukrain-nov-dani-ndeksu-korupts-vid-transparency-international/894>. [in Ukrainian].
2. Nizhynska, I. S. (2013) Mizhnarodni konventsiyi yak zasib borotby z koruptsiyeyu [International conventions as a means of combating corruption] *Nashe pravo – Our Law* [in Ukrainian].
3. *Stambulskyy plan diy z borot'by proty koruptsiyi dlya Azerbaydzhanu, Virmeniyi, Hruziyi, Kazakhstanu, Kyrgyzskoyi Respubliki, Rosiyskoyi Federatsiyi, Tadzhykystanu ta Ukrayiny [Istanbul Anti-Corruption Action Plan for Azerbaijan, Armenia, Georgia, Kazakhstan, Kyrgyz Republic, Russian Federation, Tajikistan and Ukraine]*. Retrieved from: www.oecd.org/countries/ukraine/43846543.pdf [in Ukrainian].
4. *Kryminalna konventsiya pro borotbu z koruptsiyeyu vid 27.01.1999 r. (Rada Evropy) (ratyfikovano Zakonom Ukrayiny № 252 – V (252 – 16) vid 18.10.2006 r. [Criminal Convention for the Suppression of Corruption of 27.01.1999 (Council of Europe) (ratified by Law of Ukraine No. 252 - V (252 - 16) of 18.10.2006]*. – Retrieved from: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101 [in Ukrainian].
5. *Tsyvilna konventsiya pro borot'bu z koruptsiyeyu vid 04.11.1999 r. (Rada Evropy) (ratyfikovano Zakonom Ukrayiny № 2476 – IV (2476 – 15) vid 16.03.2005 r. [Civil Convention against Corruption of 04.11.1999 (Council of Europe) (ratified by Law of Ukraine No. 2476 - IV (2476 - 15) of 16.03.2005]*. – Retrieved from: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102. [In Ukrainian].
6. Sukhanov ,V. (2013)10 let konventsii OON protiv korruptsii: uspekhi i vyzovy [10 years of the UN Convention against Corruption: successes and challenges] *Miroпорядок [World Order]*,10, 181 – 184, [In Ukrainian].
7. *Kryminalna konventsiya pro borot'bu z koruptsiyeyu vid 27.01.1999 r. (Rada Evropy) (ratyfikovano Zakonom Ukrayiny № 252 – V (252 – 16) vid 18.10.2006 r. [Criminal Convention for the Suppression of Corruption of 27.01.1999 (Council of Europe) (ratified by Law of Ukraine No. 252 - V (252 - 16) of 18.10.2006]*. – Retrieved from: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101 [in Ukrainian].
8. Kamenskiy, D.V. (2017). *Koruptsiya ta rynkova ekonomika: nebezpechna kombinatsiya. Kryminal'no-pravovi ta kryminolohichni zasady protydyi koruptsiyi [Corruption and a market economy: a dangerous combination. Criminal Law and Criminological Foundations for Combating Corruption]*; zб. тез доп. V Mizhnar. nauk.-prakt. конф., Coll. abstracts V International. Research Practice conf, 228 [in Ukrainian].
9. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 21 lypnya 2006 roku № 1001 «Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehionalnoho rozvytku na period do 2015 roku» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 21, 2006 No. 1001 «On Approval of the State Strategy for Regional Development for the Period until 2015»]*. *Ofitsynny visnyk Ukrayiny – Official Bulletin of Ukraine*. Kyiv [in Ukrainian].

10. Pravova pozytsiya Ukrayinskoyi Helsinskoyi spilky z prav lyudyny shchodo konstytutsiynosti okremykh polozhen Zakonu Ukrayiny «Pro zapobihannya koruptsiyi» ta statti 3661 Kryminalnoho kodeksu Ukrayiny (2016). [*Legal position of the Ukrainian Helsinki Human Rights Union on the constitutionality of certain provisions of the Law of Ukraine “On Prevention of Corruption” and Article 3661 of the Criminal Code of Ukraine.*] Tsentр stratehichnykh sprav Ukrayins'koyi Hel'sins'koyi Spilky z prav lyudyny. [*Center for Strategic Affairs of the Ukrainian Helsinki Human Rights Union*] Retrieved from <https://precedent.in.ua/2016/10/17/chy-odnakovi-prava-dlya-derzhsluzhbovtziv-ta-osibyaki-ne-vykonuyut-funktsiyi-derzhavy>.
11. Zakon Ukrayiny «Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vidpovidal'nosti za koruptsiyni pravoporushennya» [Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Responsibility for Corruption Offenses»]. *Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny – Official Journal of Ukrain*. Kyiv [in Ukrainian].
12. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 8 veresnya 2010 roku №1794-r «Pro zatverdzhennya Planu zakhodiv na 2011 rik shchodo realizatsiyi Derzhavnoyi stratehiyi rehionalnoho rozvytku na period do 2015 roku» [Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 8, 2010 No. 1794-p “On Approval of the 2011 Action Plan for the Implementation of the State Regional Development Strategy for the Period to 2015”]. *Uryadovyy kuryer – Government Courier*. Kyiv [in Ukrainian].
13. Pro zapobihannya koruptsiyi: Zakon Ukrayiny vid 14.10.2014 № 1700-VII [On the Prevention of Corruption: Law of Ukraine of 17.10.2014 No. 1700-VII]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady – Verkhovna Rada of Ukraine*. Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.12.2019.